

Andrew Brook and Robert J. Stainton, *Knowledge and Mind. A Philosophical Introduction*, Cambridge [Massachusetts] and London [England]: The MIT Press 2000, ss. 253.

Autorzy *Knowledge and Mind. A Philosophical Introduction* są znanymi i cenionymi specjalistami w swoich dziedzinach, obaj są pracownikami Carleton University w Ottawie. Andrew Brook jest profesorem filozofii, dyrektorem Studiów Interdyscyplinarnych i przewodniczącym Programu Nauk Kognitywnych. Robert J. Stainton jest profesorem filozofii i lingwistyki. Napisana przez nich książka jest kontynuacją toczącej się dyskusji wokół zagadnień filozofii umysłu. Pozycja ta poszerza perspektywę tych dyskusji o kwestie epistemologiczne. A. Brook jest ponadto autorem *Daniel Dennett (Contemporary Philosophy in Focus)*; *Kant and the Mind* oraz *Self-Reference and Self-Awareness*, a Robert J. Stainton – *Respectives in the Philosophy of Language* oraz *Philosophical Perspectives on Language*.

Książka składa się z trzech części: pierwsza poświęcona jest wiedzy, druga umysłowi, a trzecia odnosi się do wzajemnej relacji wiedzy i umysłu. Publikacja ta rozpoczyna się wstępem oraz podziękowaniami skierowanymi do wydawców i osób, które przyczyniły się do jej powstania. Wprowadzającą część książki zamyka rozdział pierwszy zatytułowany *Wprowadzenie do filozofii, wiedzy i umysłu*. Każdy rozdział ma podobną strukturę. Najpierw prezentowane są poszczególne zagadnienia, wchodzące w skład danego rozdziału, a następnie znajduje się lista pytań, pozwalających czytelnikowi sprawdzić przyswojenie wiedzy i

zrozumienia podejmowanych zagadnień oraz uporządkować przeczytany materiał. Każdy rozdział kończy się spisem literatury, która pozwoli zainteresowanemu czytelnikowi dotrzeć do bardziej specjalistycznych pozycji, pogłębiających podejmowane problemy. Rozdział pierwszy ma na celu wprowadzenie czytelnika i przygotowanie go do tematów poruszanych w dalszych rozdziałach, dlatego autorzy robią tu krótkie wprowadzenie epistemologii i filozofii umysłu oraz filozofii jako takiej.

Część pierwszą książki zatytułowaną *Wiedza* stanowią dwa rozdziały: *Poznawanie świata zewnętrznego* oraz *Wiedza o języku*. Rozdział drugi porusza kwestie epistemologiczne. Autorzy przedstawiają czytelnikowi problem niepewności naszej wiedzy o świecie zewnętrznym, wskazują także na problemy związane z wiedzą o sobie, przed jakimi staje poznający podmiot. W rozdziale trzecim skupiono się na kwestii punktów styecznych między językiem, epistemologią i filozofią umysłu. Spośród wielu takich punktów autorzy skoncentrowali się na trzech: czym jest wiedza o języku, jak się ją zdobywa oraz na relacji między językiem a myśleniem.

Część druga zatytułowana *Umysł* składa się z trzech rozdziałów, które są odpowiednio zatytułowane: *Umysł i ciało: Metafizyka umysłu*; *Umysł i ciało: W co powinniśmy wierzyć* oraz *Wolny wybór*. Rozdział czwarty porusza następujące kwestie: naturę umysłu i jego relację do mózgu, a szczególnie tych jego części, które są odpowiedzialne za percepcję, myślenie i świadomość. W tym rozdziale przedstawiono także jedną z najważniejszych zdolności umysłu – zdolność dokonywania wyborów oraz zasygnalizowano kwestię intencjonalności. Przedstawiono także podstawowe stanowiska wobec problemu psychofizycznego, wskazując, które z nich są wciąż aktualne, a które przeszły już do historii. W rozdziale piątym autorzy starają się pokazać, które ze stanowisk zaprezentowanych w poprzednim rozdziale są najbardziej prawdopodobne, podkreślają ich słabe i mocne strony. Rozdział szósty porusza kwestię wolności. Autorzy przedstawiają różnicę między wolnością decyzji i wolnością czynów, dokonują rozróżnień między takimi stanowiskami jak: libertarianizm, kompatybilizm i twardy determinizm oraz wskazują na trudności i zalety poszczególnych stanowisk.

Część trzecia zatytułowana *Powiązanie wiedzy i umysłu* składa się z kolejnych dwóch rozdziałów: *Wiedza umysłów* i *Nowe podejście do wiedzy i umysłu*. Rozdział siódmy poświęcony jest zagadnieniu określanemu jako *problem of other minds*. W rozdziale ósmym autorzy przedstawiają najnowsze próby rozwiązania problemów sygnalizowanych w poprzednich rozdziałach. Inny jest tu jednak sposób podejścia do zagadnienia – o ile w poprzednich rozdziałach ukazano tradycyjne filozoficzne stanowiska, o tyle w tym rozdziale, autorzy próbują stawiać te problemy, angażując w ich rozwiązanie nie tylko tradycyjną filozofię, ale także dorobek nauk szczegółowych, a szczególnie, tzw. nauk kognitywnych.

Książka kończy się słownikiem, bibliografią oraz indeksem tematycznym. Szczególnie dla młodych adeptów studiów filozoficznych słownik jest bardzo przydatnym narzędziem ułatwiającym zmagania z trudną materią, którą niewątpliwie jest filozofia umysłu, a kilkadziesiąt najbardziej podstawowych haseł jest w tym bardzo pomocnych.

Książka *Knowledge and Mind. A Philosophical Introduction* podejmuje tematy z zakresu filozofii umysłu oraz epistemologii i stanowi wprowadzenie do filozofii jako takiej. Tym, co wyróżnia tę książkę od wielu innych publikacji dotyczących filozofii umysłu, jest podjęcie zagadnień epistemologicznych i potraktowanie wielu kwestii w znacznie szerszym kontekście. Takie podejście autorów jest pewnym *novum* wśród licznych publikacji dotyczących filozofii umysłu i zasługuje na zauważenie.

Należy podkreślić, że książka jest tak napisana, by zachęcić początkujących czytelników tekstów filozoficznych do sięgnięcia po tematykę filozofii umysłu, a i bardziej wprawni odbiorcy tego typu lektury znajdą tam dla siebie sporo interesujących rzeczy. Można jednak odnieść wrażenie, że pomimo zapewnień autorów, niektóre kwestie poruszane są w sposób, który dla wielu laików wydawać się może zbyt trudny.

W sposób bardzo pobieżny potraktowano tu zagadnienie sztucznej inteligencji i tematy mu pokrewne. Dziwi to tym bardziej, że autorzy pragnęli pokazać czytelnikowi obecność nauk kognitywnych i szczegółowych w refleksji nad filozofią umysłu. Zupełnie pominięto takie zagadnienia, jak emocje, jaźń czy *propositional attitudes* – nastawienia sądzeniowe, jak tłumaczy to polska wersja *Encyklopedii filozofii* pod red. T. Hondericha. Jak na pozycję, która łączyła zagadnienia filozofii umysłu i epistemologii, można się było spodziewać, że autorzy zwrócą więcej wagi na zagadnienie percepcji.

Pomimo uwag krytycznych, książka jest bardzo interesującą próbą spojrzenia na poruszane tematy, a sposób, w jaki zrobili to autorzy, jest niekonwencjonalny i przyjazny czytelnikowi. Życzyć by można sobie, aby także na polskim rynku wydawniczym pojawiły się pozycje z dziedziny filozofii umysłu, które spopularyzowałyby tę tematykę zarówno wśród młodych adeptów filozofii, jak i w szerszym gronie ludzi zainteresowanych nowymi nurtami filozoficznymi.

ks. Ryszard F. Sadowski SDB